

Componența gospodăriei și starea de bine

Introducere

Schimbările demografice și socioeconomice au afectat structura gospodăriei în Europa. Numărul gospodăriilor de o persoană a crescut; numărul gospodăriilor cu copii a scăzut; tipurile de gospodării s-au diversificat cu forme alternative de familie, în urma crizei economice rezultând o creștere a numărului de gospodării multigeneraționale și de tineri adulți care locuiesc cu părinții. Acest raport ilustrează diversitatea tipurilor de gospodării din UE, schimbările pe care le-au cunoscut în 10 ani și corelația dintre structura gospodăriei, pe de o parte, și starea de bine subiectivă și excluziunea socială, pe de altă parte.

Contextul politicilor

Politiciile sociale (cum ar fi politicile privind locuințele și familia) sunt, în principal, de competență statelor membre. Politicile de la nivelul UE (Pilonul european al drepturilor sociale, Directiva privind echilibrul dintre viața profesională și cea privată și Recomandarea Consiliului privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire timpurie a copiilor) recunosc însă diversitatea familiei și au, aşadar, un impact asupra gospodăriilor. În materie de politici, majoritatea statelor membre sunt preocupate de îmbătrânirea populației și de scăderea fertilității; unele guverne au introdus politici sau drepturi legale ca răspuns la creșterea diversității gospodăriilor - de exemplu, recunoașterea coabitării, a căsătoriei între persoane de același sex sau a familiilor recompuse.

Principalele constatări

- Procentul gospodăriilor de o persoană este în creștere. Aceste gospodării sunt formate în mare parte din femei în vîrstă care și-au pierdut partenerul (bărbat). Se preconizează însă că această tendință va încetini pe măsură ce crește durata de viață comună a cuplurilor.
- Gospodăriile de o persoană au un risc mai mare de sărăcie și excluziune socială, sănătatea și starea de bine subiectivă fiind mai afectate, în special, la persoanele singure de vîrstă medie și vîrstnice decât la cele cu partener. Persoanele în vîrstă care trăiesc singure au un nivel mai ridicat de stare de bine decât persoanele mai tinere.
- Coabitarea partenerilor necăsătoriți a crescut semnificativ în majoritatea statelor membre. În țările estice și sudice ale UE, coabitarea este încă mai ales o etapă premergătoare căsătoriei; în țările europene nordice și vestice, este cel mai adesea o înțelegere permanentă.
- Starea de bine subiectivă este mai redusă la partenerii care coabitează decât la partenerii căsătoriți.
- Multe țări au introdus drepturi de proprietate și prestații sociale pentru cuplurile care coabitează, însă în majoritatea este obligatorie înregistrarea oficială.
- Cuplurile fără copii au condiții de viață mai bune și un echilibru mai bun între viață profesională și cea privată decât cuplurile de părinți. Nivelul stării lor de bine subiective este însă mai scăzut. După vîrstă de 65 de ani, corelația este mai slabă între starea de bine și lipsa de copii, deși se observă o asociere între a nu avea copii, pe de o parte, și o mai mare excluziune socială și mai puțină fericire, pe de alta.
- Cuplurile de persoane de același sex au, în medie, condiții materiale de viață asemănătoare cuplurilor de persoane de sex opus, dar o mai mare incidentă de boli cronice. Această situație se poate datora problemelor de sănătate psihică legate de discriminare. Ele se confruntă și cu o mai mare excluziune socială și este mai puțin probabil să apeleze la sprijinul familiei sau al prietenilor.
- Se așteaptă ca procentul gospodăriilor formate din cupluri aflate la pensie să crească și mai mult odată cu creșterea speranței de viață a bărbaților. Cuplurile aflate la pensie sunt mai fericite, mai mulțumite și mai optimiste decât persoanele pensionate din alte tipuri de gospodării și au condiții materiale de viață mai bune, îndeosebi femeile.
- Diferențele de gen sunt semnificative după pensionare. Femeile au un risc mai mare de sărăcie la vîrste mai înaintate. Ca urmare, în multe țări se acordă pensii de urmă și se ține cont, la calculul pensiilor, de concediul de maternitate. Persoanele care au fost căsătorite continuă însă să aibă mai multe beneficii după pensionare, mai ales femeile.
- Numărul absolut și relativ al familiilor simple este în scădere în majoritatea țărilor. Părinții din familiile simple au cel mai ridicat nivel al stării de bine subiective și cel mai mare grad de optimism al respondenților din toate tipurile de gospodării.

- Majoritatea familiilor simple obțin venituri din două salarii și au distribuția cea mai dezechilibrată a muncii neremunerate: femeile se ocupă de cea mai mare parte a sarcinilor casnice și multe din ele au dificultăți în menținerea echilibrului dintre viața profesională și cea privată. Tații au mai multe ore de muncă remunerată decât bărbații fără copii și deseori au probleme legate de menținerea echilibrului dintre viața profesională și cea privată.
- În UE a crescut proporția gospodăriilor formate din părinți singuri. Părinții singuri au un risc mai mare de sărăcie și lipsuri și au dificultăți financiare din cauza unicului venit și a ratelor mai mici de angajare.
- Părinții singuri care lucrează sunt cei mai susceptibili de a avea probleme cu echilibrul dintre viața profesională și cea privată în ciuda programului de muncă mai scurt. Atât tații singuri, cât și mamele singure fac mai multe activități casnice decât părinții care formează un cuplu.
- Nivelul scăzut al stării de bine subiective și excluziunea socială afectează mai mult părinții singuri decât pe cei care formează un cuplu. Susținerea socială din partea familiei și a prietenilor este importantă pentru starea de bine subiectivă a părinților singuri.
- Familiile recompuse sunt rareori recunoscute în politica familială, dar numărul lor este în creștere. Starea de bine și condițiile de viață sunt mai bune la părinții din familiile recompuse decât la cei singuri. Starea de bine a copiilor din aceste gospodării depinde de calitatea relațiilor cu părinții și cu părinții vitregi.
- Gospodăriile multigeneraționale sunt cele mai frecvente în statele membre estice. Părinții și bunicii din aceste gospodării au un grad mai scăzut al stării de bine decât cei din alte tipuri de gospodării.
- Numărul tinerilor adulți care locuiesc cu părinții a crescut între 2007 și 2017.
- Nivelul stării de bine subiective este mai scăzut la tinerii adulți care locuiesc cu părinții decât la cei care locuiesc singuri, mai ales la tinerii peste 25 de ani. Casa părintească oferă însă protecție împotriva sărăciei și poate menține starea de bine psihică, mai ales pentru tinerii adulți șomeri.
- Gospodăriile nefamiliale, care se găsesc mai ales în zonele urbane, sunt mai expuse la riscul de sărăcie decât alte tipuri de gospodării. Persoanele din gospodăriile nefamiliale sunt mai tinere, cel mai probabil imigranți, și deseori au probleme locative. Starea lor de bine este însă asemănătoare celei din alte tipuri de gospodării.

Indicatori pentru elaborarea de politici

- Persoanele în vîrstă care locuiesc singure au un nivel mai ridicat al stării de bine decât cele care locuiesc cu copiii, deși acest lucru se poate datora mai multor factori (cum ar fi sănătatea precară sau veniturile mici). Politicile pot sprijini autonomia persoanelor în vîrstă; în același timp, conviețuirea cu alte persoane în vîrstă sau cu persoane mai tinere poate reduce excluziunea socială și întârzia nevoie de îngrijire în centre specializate.
- În unele țări s-au introdus politici care recunosc coabitarea în urma conviețuirii și care îi pot proteja pe partenerii dependenți financiar împotriva sărăciei. Introducerea unor astfel de drepturi poate, totodată, să reducă diferențele de gen observate în legătură cu bunăstarea materială la vîrste mai înaintate.
- Recunoașterea cuplurilor de persoane de același sex și acordarea de drepturi familiale egale contribuie la acceptarea socială a acestor persoane; ca urmare, se poate ajunge la un sprijin social mai mare și la un nivel mai ridicat al stării de bine, cu un potențial efect favorabil asupra formării de gospodării în rândul persoanelor LGBT.
- Extinderea drepturilor de concediu ale taților și sporirea numărului de locuri la prețuri accesibile în centre de îngrijire a copiilor pot îmbunătăți echilibrul dintre viața profesională și cea privată a părinților.
- Politicile pentru părinții singuri s-au concentrat asupra angajaților; există însă dovezi care sugerează că condițiile legate de căutarea unui loc de muncă, atunci când beneficiază de sprijin pentru venit, au sporit presiunea resimțită de părinții singuri. Un obstacol major în calea angajaților părinților singuri îl reprezintă existența centrelor de îngrijire a copiilor la prețuri accesibile.
- Recunoașterea familiilor recompuse poate contribui la formarea de noi gospodării din părinți singuri după despărțire, admitându-se în același timp că părinții vitregi pot contribui la îmbunătățirea stării de bine a copilului în familiile recompuse.
- Starea de bine subiectivă se poate îmbunătăti prin politici care să-i ajute pe tinerii adulți să plece din casa părintească și să ducă o viață autonomă.
- Formele de conviețuire pot permite tinerilor să locuiască pe cont propriu într-o locuință abordabilă și reduc singurătatea și excluziunea socială, inclusiv în cazul persoanelor în vîrstă, dacă proiectele sunt la prețuri accesibile.

Informații suplimentare

Raportul *Household composition and well-being* („Componența gospodăriilor și starea de bine”) este disponibil la adresa: <https://eurofound.link/ef19040>

Director de cercetare: Eszter Sandor

information@eurofound.europa.eu